

Derin Ekoloji Bağlamında Âşık Veysel

Âşık Veysel in the Context of Deep Ecology

Özge ÖZGÜN¹

Mehmet Fikret ARARGÜÇ²

¹Adıyaman Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi/İngiliz Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Adıyaman,
Türkiye

¹Adıyaman University, Faculty of
Arts and Science, Department of
English Language and Literature,
Adıyaman, Turkey

²Atatürk Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Erzurum, Türkiye

²Atatürk University, Faculty of
Letters, Department of English
Language and Literature, Erzurum,
Turkey

ÖZ

1900'lü yılların sonlarına doğru ortaya çıkan ekoeleştiri ile birlikte gelişen çalışmalar eşliğinde doğanın insandan bağımsız olmadığı ve insan ile doğa arasında ayrılmaz bir bağ olduğu açığa çıkmıştır. Bu çalışmalar sayesinde ortaya çıkan bakış açıları insan ve doğa arasındaki bağı mercek altına almalarıyla ekoeleştirin gelişmesini sağlamaktadırlar. Bunların en önemlilerinden biri olan derin ekoloji de canlı merkezli ekolojik bilinç oluşturma yönündeki bakış açısı ve önermeleriyle ekoeleştiriye katkı sağlamıştır. Türk edebiyatının önemli halk ozanlarından Âşık Veysel de şiirlerinde doğayla ilişkisi bağlamında ekolojik bir duruş sergilemektedir. Gözleri görmeyen ozanın şiirlerinde doğayı sıradan betimlemelerin ötesine taşıyarak yansıtmayı, doğaya kutsiyet atfetmesi ve insanın doğa ile ilişkisini çıkar ilişkisi ve sorumluluk bilincinden öteye taşımasıyla okuyucunun doğayı gönül gözünden ele almasını sağlamaktadır. Ozanın bu bakış açısını oluşturmasında tüm canlıları kucaklayan ve onlara yaratıcıdan ötürü kutsiyet atfeden tasavvuf ve Alevilik öğretilerinden etkilendiği açıktır. Veysel derin ekoloji hareketi ortaya çıkmadan önce bu görüşe kaynak oluşturabilecek eserler ortaya koymuştur. Bu bağlamda, derin ekoloji ve Âşık Veysel'in şiirlerindeki ekolojik duruşu arasında benzerlikler olduğu saptanmıştır. Bu sebeple yorumsamacı/hermeneutik yöntem kullanılarak yapılan bu çalışmayla Âşık Veysel'in belirlenen şiirlerini derin ekoloji bakış açısıyla incelemek hedeflenmiştir. İncelenen eserler esas alındığında, Veysel'in ekolojik kaygıyla şiir yazmadığı açıktır ancak kendisinin doğaya karşı tutumu ve bakış açısının derin ekoloji açısından incelenmeye değer olduğu kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel, Derin Ekoloji, İnsan, Doğa

ABSTRACT

Studies conducted within the ecocritical paradigm that emerged towards the end of the 1900s have shown that nature does not exist apart from human beings and that the two are inextricably linked. The insights gained from this research pave the way for the growth of ecocriticism by focusing on the interaction between human and nature. Deep ecology, considered one of the most important ecological approaches, has also contributed to ecocriticism with its perspective and proposals for the establishment of an eco-centered ecological consciousness. Âşık Veysel, one of the great folk minstrels of Turkish literature, also takes an ecological stance in his relationship with nature in his poetry. The blind poet enables the reader to see nature through the eyes of the soul by reflecting nature in his poems, taking it beyond ordinary descriptions, attributing sacredness to nature, and moving human's relationship with nature beyond the relationship of self-interest and responsibility. It is obvious that mysticism and Alevism's teachings, which embrace all living things and attribute to them a sacredness by virtue of the Creator, had an influence on the minstrel. Veysel produced works that could provide the groundwork for the deep ecology movement before it even existed. In this context, similarities between deep ecology and the ecological position in his poems have been identified. For this reason, the aim of this study, which is carried out using hermeneutic method, is to examine Âşık Veysel's specific poems from the perspective of deep ecology. From the works reviewed, it is clear that Veysel did not write poetry with ecological concerns, but his attitudes and viewpoints regarding nature are worth examining in terms of deep ecology.

Keywords: Âşık Veysel, Deep Ecology, Human, Nature

Giriş

Edebiyatta insan ve doğa ilişkilerini inceleyen ekoeleştiriye radikal bakış açısıyla katkı sağlayan derin ekoloji bu ilişkiye daha derin bir anlam kazandırma yoluyla ekolojik bilinç oluşturma amacı gütmektedir. Bu açıdan, insan merkezli bakış açısından sıyrılarak canlı merkezli bakış açısını benimsemektedir. Bunu

Geliş Tarihi/Received: 10.05.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 01.11.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 31.01.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Özge ÖZGÜN
E-mail: oozgun@adiyaman.edu.tr

Atıf: Özgün, Ö. & Arargüç, M. F. (2024).
Derin Ekoloji Bağlamında Âşık Veysel.
Turcology Research, 79, 145-151.

Cite this article as: Özgün, Ö., &
Arargüç, M. F. (2024). Âşık Veysel in the
Context of Deep Ecology. *Turcology
Research*, 79, 145-151.

Content of this journal is licensed
under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

yaparken John Muir'in doğanın birliği olduğunu savunan düşüncesinden, Aldo Leopold'un doğanın insana bağlı olmaksızın kendi değerini olduğu fikrini vurgulayan "toprak etiği"nden ve Rachel Carson'un doğanın dengesinin değişmesinin sorumluluğunun insana ait olduğunu savunmasından etkilenmiştir (Devall, 1982: 66; Ferry, 2000: 99). Türk edebiyatında doğaya ait unsurlar çeşitli dönemlerde farklı yazarlar tarafından ele alınmıştır. Köklü edebiyat geleneği içinde metinlerde kullanılan bu unsurların ekolojik kaygıyla doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır. Ancak insanın doğaya verdiği zarar doğrultusunda 1940'lı yıllarda insan ve doğa arasındaki ilişkinin edebi yönlerden farklı bakış açılarıyla değerlendirilmeye başladığı ifade edilebilir (Boratav, 1945: 8). Türkiye'de ekoeleştiri çalışmalarına öncülük eden *Ekoeleştiri Çevre ve Edebiyat* (2012) adlı eserdeki makaleler ve *Çevreci Eleştiriye Giriş* (2014) adlı eser konuyu detaylıca farklı açılardan ele almıştır. Bunun yanında, *Ekoeleştiri Folklor ve Edebiyat İncelemeleri* (2019) adlı eserdeki makaleler ile ekoeleştiri çalışmalarına katkı sağlanmıştır. Son yıllarda ekoeleştiri çalışmaları hız kazanmış ve bu alanda çeşitli makaleler ile yüksek lisans ve doktora tezleri yazılmaya devam etmektedir. Bu çalışmalar arasında derin ekoloji ve edebiyat ilişkisi özelinde yapılan çalışmalar da yer almaktadır. Gülşah Dindar (2012)'in *Derin Ekoloji Hareketi ve Ekoeleştiri: Bir Garip Şair Orhan Veli* adlı çalışması, Halil İbrahim Ünser (2022)'in *Derin Ekoloji Akımının Türk Edebiyatına Etkileri* başlıklı çalışması, Olgun Yalçın (2020)'in *Türk Kültürü Sözlü Şiir Geleneğinde Ekolojik Boyut: Derin Ekoloji Yaklaşımı Bağlamında Eko-Eleştirel Çözümleme* adlı çalışması, Taner Turan (2019)'in *Derin Ekoloji Bağlamında Ahmet Kutsi Tecer'in Şiiri ve Mekan Olarak Yayla* çalışması, Şaban Çobanoğlu (2021)'nin *Sait Faik'in 'Son Kuşlar' Başlıklı Öyküsünü 'Derin Ekoloji' Etiği Açısından Okumak* adlı çalışması, Tuba Kaplan Alptekin (2022)'in *Yaz Masalları'nın Derin Ekoloji Bağlamında Değerlendirilmesi* adlı çalışması derin ekoloji ve edebiyat arasındaki ilişkiyi farklı açılardan inceleyen çalışmalardır.

Bu çalışmada doğayla iç içe yaşayan ve doğa sevgisinin küçük yaşlarda fark edildiği Âşık Veysel'in eserlerinde insan ve doğa ilişkisinin derin ekoloji bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Veysel'in doğa temalı eserleri farklı açılardan birçok kez incelenmiştir. Bunların içinde daha çok tasavvuf ve alevi öğretilerinin etkisi bağlamında yapılan incelemeler yer almaktadır. Ekoeleştiri çalışmaları kapsamında ise Mustafa Yiğitoğlu ve M. Abdulbasit Sezer (2019)'in *Âşık Veysel'in Şiirlerine Ekoeleştiri Bağlamında Bir Yaklaşım* adlı çalışmaları kaynak oluşturmaktadır. Ancak derin ekoloji özelinde incelenen eserleri kapsamında yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Diğer birçok şairin eserlerinde de insana ve doğaya dair unsurlar inceleme konusu olabilmektedir. Zaten âşık edebiyatı ve genel olarak halk edebiyatında doğaya ait unsurlar dikkat çekmektedir (Kardaş, 2021: 80). Ancak bu çalışma gözleri görmeyen bir ozanın göremediği doğayı bazen özlem bazen sitem ile eserlerinde nasıl kullandığının gösterilmesi ve bu sayede onun doğaya olan bakış açısını gönül gözünden okuyan okuyucunun tavrının incelenmesi açısından önem taşımaktadır. Diğer bir deyişle, bu çalışma doğayı ve insanla doğa arasındaki ilişkiyi görünenin ötesindeki derin anlamı kavrama yoluna giderek bu doğrultuda canlı merkezli bir ekolojik bilinç kazandırılması açısından önemlidir.

1894'te Sivas'ın Sivrialan Köyü'nde dünyaya gelen Âşık Veysel Şatıroğlu daha çocuk iken çiçek hastalığı ve kaza sebebiyle görme yetisini kaybetmiştir. Ancak o görmediği dünyayı ve insanı şiirlerinde öyle ifade etmiştir ki görünenin ötesindeki dünyanın kapılarını okuyucuya açmıştır. Böylelikle, okuyucu insanı ve çevresini daha derin bir bakış açısıyla ele alma farkındalığına ulaşmaktadır. Âşık Veysel babasının ziyaretine gelen ozanları dinleyerek büyümüş ve babasının desteğiyle saz çalmaya başlamıştır. 1933 yılına kadar köyünden pek dışarı çıkmayan Veysel sonrasında yurdun çeşitli şehir, kasaba ve köylerini gezmiş ve köy enstitülerinde saz öğretmenliği yapmıştır. Bunun yanında, Âşık Veysel'in bir diğer dikkat çeken özelliği ise doğaya duyduğu sevgidir. Annesinin "*Renklerden yalnız kırmızıyı hatırladı. Gözleri gönlüne çevrilmeden önce, yani çiçek hastalığına yakalanmadan önce düşmüştü. Kan görmüştü. Kanın rengini hatırlardı yalnız. Kırmızıyı... Yeşili de elleriyle bulur ve severdi.*" (Kutsi, 1992: 59) ifadesi Veysel'in doğa sevgisinin küçük yaşlarda kendini gösterdiğini açıklamaktadır. Ayrıca "*Köyünde ve çevresinde ondan önce bir tek meyve ağacı yokmuş. Sivrialan'da ilk meyve bahçesini o yetiştirmiş*" (Şatıroğlu, 1970: 11). Böylelikle, köylülerin de doğaya olan bakış açılarını değiştirmiş ve farkındalık kazanmalarını sağlamıştır. Öyle ki başlarda onu bu çabasından dolayı kınayan köylüler, "*O kör değilmiş, meğer kör olan bizmişiz diyerek Âşık Veysel'i kutlamışlar*" (s. 12). Âşık Veysel'in insana ve doğaya dair düşüncelerine şiirlerinde de sıklıkla rastlanmaktadır. Şiirlerinde dağları, ırmakları, bağları, yaylaları kendinden soyutlamayarak betimlerken onlara hayranlıkla seslenmiştir. Onun doğayla olan ilişkisi ve âşık olması arasında bir bağ bulunmaktadır. Çünkü "âşık olan kişi dertlidir. Onu dağ, taş demeden dolaştıran insanın gönlündeki bir sızıdır. Bu sızı bazen insanı taşlarla, ağaçlarla, dağlarla, turnalarla konuşturur" (Alptekin A. B., 2004: 34). Bu bakımdan, Âşık Veysel gönlündeki sızısını doğayla paylaşmakta ve doğayla samimi ve arkadaşça bir bağ kurmaktadır.

Bu çalışmada 1978 yılında yaşamını yitiren Âşık Veysel'in Anadolu topraklarında, derin ekoloji hareketine tanıklık etmeden çok önce bu hareketin ilkelerini şiirlerinde yansıttığını uygulamalı olarak göstermek amaçlanmaktadır. Böylelikle, derin ekolojinin canlı merkezli ekolojik bilinç oluşturma gayretinin aslında insanların özlerine dönerek doğayla kurdukları ilişkiyi yeniden yapılandırma bağlamında bir hatırlatma görevi üstlendiğini, bu bilincin zaten insanlarda var olduğunu açıklamak hedeflenmektedir. Bu bağlamda, çalışma için belirlenen Âşık Veysel'in *Dalgin Dalgin Seyreyledim Alemi, Aslıma Karışıp Toprak Olunca, Kardeşim, Toprak, Bir Ulu Ağaçtan Bir Yaprak Düşse, Sular, Yine Selin Zamanı, Emeklerim Zay'eyledi Sel Benim* ve *Kızılırmak* şiirlerini derin ekolojinin bakış açısıyla ele almak amaçlanmaktadır, böylelikle insan ve doğa ilişkisine görünenin ötesinde derin bir anlam kazandırma yoluna giderek derin ekoloji çalışmalarına katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Âşık Veysel'in Eserlerinde Derin Ekoloji

İnsana ve doğaya ait unsurlar ve bunların birbirleriyle olan ilişkileri edebi eserlere eskiden beri konu olmuştur. Bunun, ilk insanlardan beri insanın doğada varlığını korumaya çalışması ve dolayısıyla insan ve doğanın birbiriyle iç içe geçmiş bir ilişki içinde olmasından kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak çevre sorunlarının 20. Yüzyıldan itibaren hızla artması ve ekolojik görüşün yaygınlaşmasıyla birlikte edebiyatta kendine yer bulan ekoeleştiri insan ve doğa arasındaki ilişkiyi farklı bakış açılarıyla ele almaya başlamış ve edebi eserlerde yer verilen insan ve doğa ilişkisini betimlemeden öteye götürerek eleştiri düzlemine taşımıştır. Pastoral gelenek, romantik gelenek ve doğa yazımı insan ve doğa arasındaki ilişkiyi inceleme bağlamında ekoeleştiriye zemin hazırlamışlardır (Kroeber, 1994: 19; Mazel, 2001: 3). İlk olarak William Rueckert tarafından tanımlanan ekoeleştiri terimi ise "ekolojinin ve ekolojik kavramların edebiyat

çalışmalarına uygulanmasını" (Glotfelty, 1996) işaret etmektedir. Böylelikle, ekoloji bilimi disiplinler arası bir çalışma haline gelirken ekoeleştiri de insan ve doğa ilişkilerini birleştiren ve yönlendiren bir görev üstlenmektedir (Love, 1996: 237). Bu sayede ekoeleştiri ile birlikte okuyucunun bu ilişkiye olan farkındalığının artırılması ve ekolojik bilincin oluşmasına katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bu bakımdan ele alındığında, ekoeleştirin yalnızca insan ve doğa ilişkilerini incelemekten öte kapsamlı bir düşünce oluşturarak daha geniş bir anlam oluşturma yönünde yol aldığı görülmektedir (Buell, 2005: 21-25; Estok, 2001: 221; Oppermann, 2012: 9).

Köktenci bakış açısıyla ekoeleştiri tarihine yön veren "*Eko-felsefe ya da yeni doğa felsefesi*" (Devall, 1982: 64) olarak da bilinen derin ekoloji terim olarak ilk kez Arne Naess tarafından kullanılmıştır. George Sessions, Bill Devall, Gary Snyder, Warwick Fox, Fritjof Capra ve Rudolph Bahro'nun da katkılarıyla gelişen derin ekoloji doğaya ait, içinde insanın da bulunduğu varlıkları bir bütün olarak değerlendirmektedir. Bunu yaparken ekolojik bilinci sadece insan merkezli olmaktan sıyrarak özgürleştirme yoluna gitmekte ve doğayı insan kültürüne kaynak olarak göstermektedir (Berry, 1996: 22; Devall, 1980: 299-317-322; Katz, 1991: 84). Çevre sorunlarının sebebini incelerken bakış açısını insan merkezli bakış açısından canlı merkezli bakış açısına çevirmekte ve çözümleri bu bakış açısıyla aramaktadır. Naess (1973) çevre sorunlarıyla insan merkezli bakış açısıyla ilgilenerek önermeler sunan çalışmaları ve çevre hareketlerini "sığ ekoloji" (s. 95) olarak tanımlamaktadır. Bunlar insanın faydası için doğayı kullanarak insanın doğayla çıkarıcı bir ilişki içinde olmasını örtük olarak desteklemektedir. Dolayısıyla "insanı merkezde tutmakta fakat insanın yeryüzünde daha naif ve saygılı bir biçimde dolaşmasını istemektedirler" (Delany, 1993: 27). Derin ekoloji ise çevre sorunlarının sadece doğayla ilgili olmadığını aynı zamanda insana dair sosyal ve kültürel sorunlar da olduğunu vurgulayarak meselelere daha köklü bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Bu bağlamda, derin ekoloji insan ve doğa ilişkisini incelerken parçalardan öte "*bütüncül bir dünya görüşü*" (Capra, 1987: 27) benimsemektedir. Âşık Veysel'in şiirlerinde sık sık doğadaki birliği ve bütünlüğü vurgulaması derin ekolojinin bu görüşüne örnek olarak verilebilmektedir. O doğaya ait unsurları insandan ayrı tutmayı onlara derin bir anlam yükleyerek bu bütünlükçü bakış açısını *Dalgın Dalgın Seyreyledim Âlemi* şiirinde şöyle ortaya koymaktadır:

"Kimse bilmez dünya nasıl kurulmuş
Her cisme birer zerre verilmiş
Cümle varlık bir kuvvetten var olmuş
Gelen ne giden ne yol ne yolcu ne
Herkes gizlidir bu sırr-ı hikmet
Her nesnede vardır bir türlü ibret
Veysel'i söyletir bir büyük kuvvet
Söyleyen ne söyleten ne Tanrı ne?" (Kaya, 2004: 129)

Âşık Veysel bu dizelerde kendi varlığını sorgularken diğer varlıkları da bu sorgulamanın içine katarak ayrı olmaktan ziyade bütün olduğunu vurgulama yoluna gitmiştir. Bu bağlamda, derin ekolojinin parçalardan ziyade bütünü değerli bulan bakış açısı Âşık Veysel'in bütüncül dünya görüşünde örneklenmektedir. Bunun yanında, derin ekolojinin bütün varlıkları değer bağlamında eşit kabul ederek oluşturduğu bu bakış açısı Âşık Veysel'in *Aslıma Karışıp Toprak Olunca* şiirinde de "...Ne zaman toprakla birleşir cismim/Cümle mahluk ile bir olur ismim..." (Kaya, 2004: 211) dizeleriyle görülmektedir. Bu bağlamda, Âşık Veysel'in kendi varlığını bütün insanlar için bir metafor olarak kullanarak insanın diğer bütün varlıklarla eşit olduğunu vurgulaması derin ekolojinin bütüncül dünya görüşüne örnek gösterilebilmektedir. Âşık Veysel aynı şiirinde "...Aslıma karışıp toprak olunca/Çiçek olur mezarımı süslerim..." (s. 211) dizelerinde doğanın bütünlüğüne bu kez doğal döngüye gönderme yaparak vurgu yapmaktadır. Bu dizelerde insan cesedinin toprağa karıştığında doğal döngünün devam ettiğini gösterirken insanı diğer varlıklarla eşit tutmakta, aynı zamanda insanın aslının toprak olduğu görüşüyle doğaya ve doğal düzene övgüde bulunmaktadır. Derin ekoloji de doğadaki her varlığın kendi içinde değerli olduğunu temel alarak ekolojik döngü içinde varlığını koruması ve bu sebeple her varlığın eşit tutularak bütünlüğün ve döngünün korunmasına yönelik bakış açısını ortaya koymaktadır. Derin ekolojinin bakış açısını ve bağlı olduğu sekiz ilkeyi Naess (2005) şöyle açıklamaktadır:

(1) Yeryüzündeki insanların ve insan dışındaki yaşamın iyi halde olması ve gelişmesi, kendi içinde değerlidir- içsel bir değere sahiptir. Bu değerler, insan dışındaki dünyanın insanın gayeleri için faydalı olmasından bağımsızdır. (2) Yaşam formlarının zenginlik ve çeşitlilikleri, bu değerlerin içsel ve ilişkisel olarak ortaya konmasına katkı sağlar. (3) Yaşama dair gereksinimlerini karşılamak dışında, insanların bu zenginlik ve çeşitliliği eksiltmeye hakları yoktur. (4) İnsan yaşam ve kültürünün gelişmesi, insan nüfusunun hatırı sayılır ölçüde azaltılmasıyla sağlanabilir. İnsan dışındaki yaşamın gelişmesi de daha az insan nüfusuna ihtiyaç duyar. (5) Mevcut durumda, insanın insan dışındaki dünyaya ettiği müdahale aşırıdır ve durum süratle kötüye gitmektedir. (6) Bu sebeple politikalar değişmek zorundadır. Bu politikalar, temel ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapıları tesir edecektir. Gidişatın neticesi, halihazırdakinden son derece farklı olacaktır. (7) İdeolojik değişim, giderek artan yaşam standardına bağlı olmaktan ziyade, esasen yaşam niteliğini değerli kılmaya (içsel değer taşıyan durumlarda yer alma) yönünde olacaktır. Büyüklük ve yücelik arasındaki fark hususunda derin bir farkındalık oluşacaktır. (8) Yukarıda ifade edilen konuları kabul edenler, gerekli değişiklikleri uygulamaya çabalamakla doğrudan ya da dolaylı olarak yükümlüdürler. Bu ilke, diğer ilkeleri takip etme/geliştirme/uygulama süreci olarak derin sorgulamanın önemini vurgulayan ilkedir (s. 4).

Bu ilkeler ele alındığında derin ekoloji insanı da doğaya ait türlerden herhangi biri olarak kabul ederek hem insan merkezli bakış açısından uzaklaşmakta hem de doğaya bu bakış açısının atfettiklerinden ziyade daha derin bir anlam yükleyerek bütünü değerini düstur edinen bir bakış açısı sunmaktadır. Bu açıdan, Âşık Veysel daha derin ekoloji hareketi ortaya çıkmadan önce bu görüşe kaynak oluşturabilecek eserler ortaya koymuştur. Bu bağlamda, derin ekolojinin çıkış noktası olan canlı merkezli ekolojik bilincin aslında insandan uzak olmadığı, insanın özünde zaten var olduğu, ancak derin ekoloji ile birlikte bunun hatırlatıldığı ve kuramsallaşarak dikkat çekmeye başladığı ifade edilebilir. Âşık Veysel *Kardeşim* şiirinde "...Kimi molla kimi derviş/Allah bize neler vermiş/Kimi arı çiçek dermiş/Sen balsın da ben çeç miyim..." (Kaya, 2004: 217) dizeleriyle bir taraftan insanların eşitliğini vurgularken aslında molla, derviş ve arıyı eşit tutarak genel olarak

varlıkların kendi değerlerine ve eşitliklerine vurgu yapmaktadır. *Bir Ulu Ağaçtan Bir Yaprak Düşse* şiirinde “Bir ulu ağaçtan bir yaprak düşse/O anda acısın duyar iniler/Katlınsa acıya sakince geçse/Esen rüzgarlara uyar iniler” (s. 263) dizeleriyle de ağacın kendi yaprağının düşmesinden kederleneceği örneğiyle bir bakıma varlıkların kendi değerleri olduğunu ve bu değerlerin insanın ona atfettiklerinden bağımsız olduğu anlamı çıkarılabilmektedir. Bu bakış açısı derin ekolojinin temel olarak varlıkların öz değerlerini benimsemesiyle benzerlik göstermektedir.

Derin ekolojistler “doğanın doğru anlaşıldığında potansiyel olarak insan değerlerinin ve karakterinin güçlü bir şekillendiricisi olabileceğini” (Hinchman & Hinchman, 1989: 212) savunarak doğaya kapsayıcı ve biçimlendirici bir anlam yüklemektelerdir. Dolayısıyla derin ekolojistlere göre doğa her şeyin birbirine bağlı ve bağımlı olduğu bir olgudur (Mcpherson, 2007: 231) ve insan da tıpkı diğer varlıklar gibi bu olgunun parçalarından biridir. Bu bağlamda, derin ekoloji doğaya yüklediği anlamlarla bir bakıma ona yücelik ve kutsallık atfetmektedir. Âşık Veysel toprakla olan ilişkisini anlattığı *Toprak* şiirinde toprağın yüceliğine “*Karnın yardım kazmayınan belinen/Yüzün yırttım tırnağınan elinen/Yine beni karşıladı gülünen/Benim sadık yârim kara topraktır...*” (Kaya, 2004: 266) dizeleriyle vurgu yapmaktadır. Böylelikle, toprak metaforuyla aslında insanın doğayla kurduğu ilişkiyle kendi değerini şekillendirebildiği ve doğanın bu ilişkide nasıl da kapsayıcı ve hakikate ulaşmada yol gösterici olduğu gösterilmektedir. Buradaki hakikat Tanrı'nın isteklerine uyararak ona ulaşma yolundaki kutsallık olarak okunabileceği gibi dolaylı olarak ona ulaşmada hoşgörüyle birliği koruma olarak da okunabilmektedir. Bu bağlamda, Âşık Veysel'in doğaya duyduğu sevgiye ve heyecana tanık olunurken doğaya yüklediği yücelik ve kutsallık anlamı açığa çıkmaktadır. Ali Berat Alptekin (2009) Âşık Veysel'in toprakla kurduğu bağı “*Âşık Veysel, bir toprak sevdalısıdır. Toprağın sesi Veysel'in sesidir.*” (s. 41) ifadeleriyle açıklamaktadır.

Âşık Veysel'in doğayla ilişkisi karşılıklı çıkar ilişkisinden ötededir. O yalnızca insanın ihtiyaçlarını karşıladığı sürece doğaya övgüler yağdıran şiirler yazmamıştır. Doğayı olumlu ve olumsuz bütün özellikleriyle birlikte kabul etmektedir. Diğer bir ifadeyle, sadece doğanın yeşilini değil kahverengisini de sadece suyun berekliliğini değil bulanıklığını da doğaya özgü olarak değerlendirmektedir. Örneğin; *Yine Selin Zamanı* şiirinde Sel'e karşı duyduğu korkuyu “*Yine havalandı gönlümün kuşu/Hiç hesaba sığmaz feleğin işi/Dünyada belâli VEYSEL'in başı/Herkes çilesini çeker nihayet*” (Kaya, 2004: 291) dizeleriyle ifade etmektedir. Bu ifadelerle Âşık Veysel bir doğa olayı olarak insanın çıkarına hizmet etmeyen Sel'i derin ekolojinin her varlığın sadece var olmasıyla bile değerli olduğu bakış açısına benzer olarak değerlendirmektedir. Yani Veysel için Sel doğaya özgüdür ve her ne kadar insanı zarara da uğratsa, onu çile olarak betimlese de olduğu gibi kabul etmekte ve ona karşı gelmemektedir. Elbette bu dizelerde Âşık Veysel Sel'i ilahî düzene karşı gelmeme olarak ele almaktadır ancak bunun yanında karşı gelmeyişinin sebebi ne olursa olsun bu düzene saygı duymaya yönelik bir tavır takınmaktadır. *Sular* şiirinde bu tavrını şöyle dile getirmektedir:

*“İnsanoğlu suyu koymaz haline
Setler çeker baraj yapar yoluna
Bunca santraller almış eline
Her bir ihtiyacı sağlayan sular
Her zaman âşığım suyun sesine
Baharda bulanıp çağlamasına
Akar gözyaşlarım gam deryasına
VEYSEL'in derdini yen'leyen sular”* (Kaya, 2004: 244).

Âşık Veysel bu dizelerde insanın Su'yu kontrol altına alarak doğal hayata müdahale etmesini eleştirmektedir. Su'nun varlığına saygı göstererek onu olduğu haliyle kabul etme yoluna gitmektedir. Bu bağlamda, derin ekolojinin yukarıda sözü geçen bağı olduğu ilkeler bu dizeler aracılığıyla okuyucuya ulaşmaktadır. Böylelikle, derin ekolojinin insan merkezli bakış açısının karşısına koyduğu canlı merkezli bakış açısı açığa çıkarak ekolojik bilince katkı sunmaktadır. Derin ekolojinin değer bağlamında eşitliğini benimseyen bu bakış açısı ekoeleştiriye kendi bakış açılarıyla katkı sağlayan toplumsal ekolojistler ve ekofeministler tarafından yetersiz bulunmaktadır. Çevre sorunlarının sebeplerini toplum biçimlerinde arayan ve toplumsal düzenlemeler önermelerinde bulunan toplumsal ekolojistler insan aklının ona verilen bir yetenek ve evrimin bir ürünü olduğu (Bookchin, 2013: 16; Jardins, 2006: 462; Pepper, 1993: 108) savunarak aklı sayesinde insanın doğaya yön verdiği görüşüyle derin ekolojistlerin insanı diğer türlerle eşit tutmalarının eksik bir görüş olacağını vurgulamaktadırlar. Ancak derin ekolojistlerin insanın değer bağlamında canlıların eşitliğini savunan bakış açısı Veysel'in *Dalgın Dalgın Seyreyledim Âlemi* şiirinde “*Her cisme birer zerre verilmiş/Cümle varlık bir kuvvetten var olmuş*” (Kaya, 2004: 129) dizelerinde her bir cismin yaratıcı tarafından kendi içinde değerli olarak var olması hususuyla açığa çıkmaktadır. Benzer şekilde kadın ve doğa arasındaki ilişkiler konusunda çözümlemeler yapan ekofeministler de derin ekolojistlerle doğadaki varlıkların birbirine bağlı oldukları konusunda hemfikir olsalar da (Bennett, 2005: 63) onları sığ görüşlü ve cinsiyetçi olmakla eleştirmektedirler (Sessions, 1991: 91). Veysel'in şiirlerinde açığa çıkan derinlikçi ve eşitlikçi söylemler ekofeministlerin bu bakış açısını zıtlar niteliktedir. Derin ekolojistler her iki görüşü de insan merkezli bakış açısına sahip olmak ve dolayısıyla yetersiz olmakla suçlamaktadırlar. Ancak her bir yaklaşımın kendi bakış açılarını geliştirerek ekoeleştiriye katkı sağladıkları da açıktır. Diğer taraftan, derin ekolojinin bu denli olumsuz eleştiriye maruz kalmasında siyasal bir önermede bulunmaktan kaçınması (Devall, 1980: 316) yatmaktadır. Bu bağlamda, derin ekoloji daha çok bireysel değişim ve gelişim yoluyla toplumun bakış açısının canlı merkezli bakış açısına geçerek çözümler elde edilebileceğini vurgulamaktadır. Bunda da edebiyatın gücü küçümsenmemelidir. Edebiyat aracılığıyla okuyucuya ulaştırılmak istenen mesaj, öğretici ya da bilgi verilmekte ve bu sayede okuyucunun zihninin yanına duygularını da katarak bunları içselleştirmesi sağlanmaktadır. Bu bağlamda, Âşık Veysel'in şiirleri okuyucuya farkındalık kazandırarak canlı merkezli ekolojik bilinç oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin; *Âşık Veysel Emeklerim Zay'eyledi Sel Benim* şiirinde “*Bu sel bizi ne pek kötü beledi/Dümdüz etti patatesi milledi/Ne çapasın vurdu ne de belledi/Emeklerim zay eyledi sel benim*” (Kaya, 2004: 207) dizeleriyle kendini dolayısıyla insanı doğadan ayrı tutmayarak Sel'e sitem etmektedir. Sel'i canlı bir varlık olarak ele almakta ve sitemini dile getirirken insan merkezli bakış açısından uzak bir tavır takınmaktadır. Şöyle ki Sel'i

sadece insana zarar veren bir doğa olayı olarak ele alıp onu durdurmaya yönelik bir önerme yerine Sel'e bir dostuna sitem eder gibi sitem etmekte ve onun varlığını olduğu haliyle kabul etmektedir. Böylelikle okuyucuya şimdiye kadar bildiğinden farklı bir bakış açısı sunmakta ve onun doğayı ve ona ait unsurları olduğu haliyle kabul eden kendi bakış açısını oluşturmasını sağlamaktadır. Veysel'in sitemi Sel metaforu aracılığıyla aslında doğal düzeni kurduğunu düşündüğü Tanrı'yadır. Dolayısıyla sitemini haykırarak aslında samimiyetini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, sitem ederken aslında onu incitmekte ve doğal düzene karşı gelmemektedir. Oysa insan merkezli bakış açısı doğanın insana karşı zararlı olduğunu gördüğü özellikleri insanın çıkarına yönelik çalışmalarla kontrol altına alma çabasıdır. Derin ekolojistler işte bu kontrolcü çabayı gereksiz ve tehlikeli bulmakta, doğayı bütün özellikleriyle kabul ederek insanın doğada varlığını sürdürmesine yönelik bakış açılarını ortaya koymaktadırlar. Âşık Veysel *Kızılırmak* şiirinde de *Kızılırmak'a* bir dostuna sitem eder gibi "Söyle VEYSEL sözü sana/Yılda kıyan üç beş cana/Selleri eylen bahâne/Kızılırmak seni seni" (s. 162) dizeleriyle seslenmektedir. Ayrıca Veysel'in sitemi yalnızca ırmağa değil aynı zamanda insana edilen bir sitem olarak da okunabilmektedir. Çünkü *Kızılırmak* doğası gereği taşkın taşkın akarken bu kadar insana ve ürüne zarar gelmesinin sebebinde doğaya uygun bir yaşantı sürmeyen, ırmak kenarında yerleşim kuran insanın da payı göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda, derin ekoloji ilkelerinde önerilen politika ve ideoloji değişimleri, insanın çevre sorunlarından sorumlu tutulması ve üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmesi gereklilikleri edebiyat aracılığıyla örtük olarak örneklenmektedir.

Âşık Veysel'in doğayı kendinden ayrı görmeyen bireysel bakış açısının edebiyat yoluyla okuyucuya ulaşması ve böylelikle okuyucuyu doğaya karşı farklı bakış açısıyla farkındalık kazanmaya yöneltmesi hususunda önem arz etmektedir. Bu bağlamda, derin ekolojinin ilke-lerinde belirtildiği üzere toplumların canlı merkezli bakış açısına yönelmesi için bireylerin ekolojik bilince ulaşması gerekliliğine katkı sunmaktadır. Bu yönelimde insanların doğaya karşı oluşturdukları bireysel bakış açıları önem kazanmaktadır. Naess (1973)'in "ekozofiler" (s. 99) adını verdiği derin ekolojinin ilkelerine sadık kalarak bireylerin kendilerine özgü bireysel felsefeler geliştirebilecekleri fikri canlı merkezli bakış açısına geçmeye yönelik bir açılım sağlamaktadır. Böylelikle, insan kültürlerinin çeşitliliği ve zenginliği de korunarak bir bakış açısı geliştirilebilmektedir. Naess kendi ekozofisine "Ekozofi T" (Naess, 1989: 37) adını vermiş ve bu ekozofiyi geliştirirken Budizm'den etkilenmiştir. Naess'in ekozofisinde temel iki ilke bulunmaktadır. Bunlar özgerçekleştirim ve özdeşleşmedir. Özgerçekleştirim her canlının kendi doğasına uygun olarak yaşaması, gelişmesi ve kendi değerinin en üst seviyesine ulaşma çabası olarak özetlenebilir. Yani insan dahil bütün canlılar öncelikle kendi gelişmelerinden sorumludur. Buna ek olarak, insanın öz gerçekleştirimi için özdeşleşme esas kabul edilmektedir. Naess (1990) özdeşleşme sürecini diğer varlıkların çıkarlarını da kendi çıkarları gibi kendiliğinden gözetme olarak ele almaktadır (s. 187). Bu bağlamda, özdeşleşme ile insanın kendini doğaya ait hissetmesi, onunla bütünleşmesi ve doğaya zarar verenlere karşı bir tutum sergilemesi sağlanmış olmaktadır. Christian Diehm (2007) özdeşleşmeyi "biz doğayla tümüyle özdeşleştiğimizde, ekosferik topluluğa yapılan bir tehdit bizim ekolojik Benliğimize yapılır." (s. 7) ifadeleriyle açıklamaktadır. Âşık Veysel'in benzer bakış açısı ise onun İslam dininin manevi ve içsel boyutlarını derinlemesine anlayan ve yaşayan tasavvuf öğretisinden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Şöyle ki eserlerinde doğa ve yaratılış, İslam'a uygun bir şekilde değerlendirilirken, aynı zamanda doğanın içsel bir anlam taşıdığına ve Allah'ın yaratıcı gücünün bir yansıması olduğuna vurgu yapılır (Araz, 2008: 3; Aytaç, 2003: 258; Tikdemir, 2023: 352). Bu tutum "vahdet-i vücût" anlayışıyla ilişkilendirilir. *Vahdet-i vücût "Allah'tan başka varlık olmadığının idrak ve şuuruна sahip olmaktır."* (Uludağ, 2005: 371) ve bu bağlamda ozan doğayı sadece fiziksel bir çevre olarak değil, aynı zamanda manevi bir deneyim olarak görür (Araz, 2008: 7-8). Doğa tasvirleri Allah'ın yaratıcılığını ve kudretini yansıtan birer işaret olarak sunulur. Bu bakış açısı insanların doğayı sadece maddi bir varlık olarak değil, aynı zamanda manevi bir derinlik ve anlam kaynağı olarak görmeleri gerektiği mesajını ileten bir yaklaşımdır. Eserlerindeki bu doğa anlayışı, İslam'ın doğayı anlama, koruma ve Allah'ın eserlerini takdir etme emirleriyle uyumlu bir yaklaşımdır. Bunun yanında, Veysel'in bu bakış açısının oluşmasında ailesinin ve yaşadığı yörenin etkisiyle Alevilik öğretisinden de etkilendiği açıktır. Şöyle ki temelde insân-ı kâmil olma amacını barındıran Alevilikte evrendeki bütün canlılar yaratıcıdan dolayı kutsaldır ve insân-ı kâmil olma yolunda insanların tüm canlıları kucaklayarak onlara karşı sorumlu ve faydalı olma gereklilikleri vurgulanmaktadır (Gül & Karaca, 2016: 44). Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Veysel din, ırk, dil bağlamında fanatizmden kaçınmış, eserlerinde birlik, dostluk ve beraberlik temalarına değinmiştir (Apaydın, 2005: 182; Bulut & Gündüz, 2005: 264; Şimşek, 2016: 118). Âşık Veysel'in de doğaya karşı geliştirdiği bireysel bakış açısı Naess'in ekozofi ilkeleriyle benzerlik göstermektedir. Örneğin *Sular* şiirinde Su'nun doğasına uygun olarak var olduğunu şöyle dile getirmektedir:

"Gözyaşları gibi ulu dağlardan
Enginden engine çağlayan sular
Derin derin derelerden dönerek
Arayıp aslını ağlayan sular
Çağlayarak o bahçeden o bağa
Hayat verir kuvvet verir toprağa
İrenk verir çiçeklere yaprağa
Nebatı toprağı bağlayan sular..." (Kaya, 2004: 244)

Âşık Veysel her ne kadar Su ve Sel'e zaman zaman sitem etse de onların doğasına uygun bir biçimde doğal düzen içinde var olmalarını ve bunun gerekliliğini okuyucuya dizelerinde yansıtmaktadır. Yine *Toprak* şiirinde de kendini doğayla özdeşleştirdiği "Havaya bakarsam hava alırım/Toprağa bakarsam dua alırım/Topraktan ayrılısam nerde kalırım/Benim sadık yârim kara topraktır" (Kaya, 2004: 267) dizeleriyle açıkça görülmektedir. Âşık Veysel kendini toprakla bir tutmakta hatta ondan ayrı düşmenin mümkün olmadığını ifade ederken toprağı yâri kabul ederek yaşamındaki önemine dikkat çekmektedir.

Kendini doğadan ayrı görmeyen, doğayı her türlü koşuluyla benimseyen ve doğayla derin bir bütünlük içinde var olmayı teşvik eden derin ekoloji yaklaşımı Âşık Veysel'in yüzeysel bir doğa sevgisinden öte daha derin bir anlamı yansıttığı şiirlerinde örneklenmektedir. Bu bağlamda, Âşık Veysel'in şiirlerinde doğa sıradan bir doğa betimlemesinin ötesinde bir kutsallığa bürünerek yücelmektedir.

Edebiyatta çevre ve doğaya yönelik yapılan çalışmalar ekoeleştirisinin kapsamına girmektedir. Sanatçıların eserlerinde doğayı kullanmaları okuyucunun doğaya karşı farklı bakış açılarını okuyarak farkındalık kazanmalarını ve kendi ekolojik bilinçlerini oluşturmalarını sağlamaktadır. Derin ekoloji de canlı merkezli ekolojik bilinç oluşturma yönünde kendi bakış açısını ortaya koyarak ekoeleştiriye katkıda bulunmaktadır. Böylelikle, insan ve doğa arasındaki ilişki insanın çıkarlarından ve ihtiyaçlarından sıyrılarak insan merkezli olmaktan ziyade canlı merkezli bir ilişkiye yönelmektedir.

Eserlerinde doğayı sıklıkla kullanan Âşık Veysel'in şiirlerinin bu çalışmada derin ekolojinin bakış açısıyla ele alınmasıyla insan merkezli ekolojik bilincin sınırlılıkları açığa çıkmakta ve canlı merkezli ekolojik bilincin oluşturulmasına ve zaten insanda var olan bu bilincin hatırlatılarak ortaya çıkmasına katkı sağlanmaktadır. Bunun yanında, gözleri görmeyen ozanın görmediği doğayı eserlerinde ele alış biçimi, onunla kurduğu gönül bağı bu çalışmada sunulan şiir örnekleriyle tasavvuf ve Alevilik öğretilerinin birer yansıması bağlamında derin ekolojinin uygulamalı bir örneği olarak ortaya konmuş bulunmaktadır. Böylelikle, Türk halk edebiyatı açısından önem arz eden ozanın derin ekoloji hareketi ortaya çıkmadan önce de eserlerinde takındığı ekolojik duruşun derin ekoloji bakış açısıyla okunmasıyla ortaya çıkan benzerliklerin değerlendirilmesi çalışmanın özgün yanlarından biridir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – Ö.O., M.A.; Tasarım – Ö.O., M.A.; Denetleme – Ö.O., M.A.; Kaynaklar – Ö.O., M.A.; Malzemeler – Ö.O., M.A.; Veri Toplanması ve/veya İşlenmesi – Ö.O., M.A.; Analiz ve/veya Yorum – Ö.O., M.A.; Literatür – Ö.O., M.A.; Yazıyı Yazan – Ö.O., M.A.; Eleştirel İnceleme – Ö.O., M.A.; Diğer – Ö.O., M.A.

Teşekkür: Katkılarından dolayı Editör ve Hakemlere teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – Ö.O., M.A.; Design – Ö.O., M.A.; Supervision – Ö.O., M.A.; Resources – Ö.O., M.A.; Materials – Ö.O., M.A.; Data Collection and/or Processing – Ö.O., M.A.; Analysis and/or Interpretation – Ö.O., M.A.; Literature Search – Ö.O., M.A.; Writing Manuscript – Ö.O., M.A.; Critical Review – Ö.O., M.A.; Other – Ö.O., M.A.

Acknowledgements: We would like to thank the Editor and reviewers for their contributions.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declared that this study received no financial support.

Kaynaklar

- Alptekin, A. B. (2004). *Aşık Veysel-Türkün Türkü Çığırırız*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2009). *Aşık Veysel*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Alptekin, T. K. (2022). Yaz Masalları'nın Derin Ekoloji Bağlamında Değerlendirilmesi. *IJOESS: International Journal of Eurasia Social Sciences*, 13(49), 984-1000.
- Apaydın, H. (2005). Aşık Veysel Şatıroğlu'nda Dini Tecrübe. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 5(2), 179-191.
- Araz, R. (2008). Âşık Veysel'in Şiirinde Dinî ve Tasavvufî Temayüller. *Berceste Aylık*, 68, 28-33.
- Aytaç, P. (2003). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Mistik Unsurlar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 26, 253-271.
- Bennett, B. (2005). Through Ecofeminist Eyes: Le Guin's 'The Ones Who Walk Away from Omelas'. *The English Journal*, 94(6), 63-68.
- Berry, W. (1996). *The Unsettling of America: Culture and Agriculture*. U.S.A.: Sierra Club Books.
- Bookchin, M. (2013). *Toplumsal Ekoloji ve Komünalizm*. (E. Eren, Dü., & F. D. Elhüseyni, Çev.) İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Boratav, P. N. (1945). Halk Şairlerinde İnsan ve Tabiat. P. N. Boratav içinde, *Folklor ve Edebiyat II* (s. 8-16). Ankara: Recep Ulusöğlü Basımevi.
- Buell, L. (2005). *The Future of Environmental Criticism: Environmental Crisis and Literary Imagination*. UK: Blackwell Publishing.
- Bulut, M. H., & Gündüz, M. (2005). Âşık Veysel'in Türkülerinin Çok Boyutlu İçerik Çözümlemesi. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 44, 257-268.
- Capra, F. (1987). Deep Ecology: A new Paradigm. *Earth Island Journal*, 2(4), 27-30.
- Çelik, A., & Ortakçı, A. (Dü.). (2019). *Ekoeleştiri Folklor ve Edebiyat İncelemeleri*. Konya: Kömen Yayınları.
- Çobanoğlu, Ş. (2021). Sait Faik'in 'Son Kuşlar' Başlıklı Öyküsünü 'Derin Ekoloji' Etiği Açısından Okumak. *ISOEVA-5: International Symposium of Education and Values-5*, (s. 605-618). Bodrum.
- Delany, P. (1993). D.H. Lawrence and Deep Ecology. *CEA Critic*, 55(2), 27-41.
- Devall, B. (1980). The Deep Ecology Movement. *Natural Resources Journal*, 20(2), 299-322.
- Devall, B. (1982). John Muir as Deep Ecologist. *Environmental Review: ER*, 6(1), 63-86.
- Diehm, C. (2007). Identification with Nature: What It Is and Why It Matters. *Ethics and the Environment*, 12(2), 1-22.
- Dindar, G. (2012). Derin Ekoloji Hareketi ve Ekoeleştiri: Bir Garip Şair Orhan. S. Oppermann (Dü.) içinde, *Ekoeleştiri Çevre ve Edebiyat* (s. 59-92). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Estok, S. C. (2001). A Report Card on Ecocriticism. *AUMLA: The Journal of the Australasian Universities Language and Literature Association* 96, 220-238.
- Ferry, L. (2000). *Ekolojik Yeni Düzen*. (T. Ilgaz, Çev.) İstanbul: YKY.
- Glotfelty, C. (1996). Introduction Literary Studies in an Age of Environmental Crisis. H. F. Cheryll Glotfelty (Dü.) içinde, *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (s. xv-xxxvii). Athens and London: Univeristy of Georgia Press.

- Gül, O., & Karaca, A. (2016). Alevilik İnancında Çevreci Tüketim Öğretileri ve Alevi Tüketicilerde Çevreci Tüketim Eğilimi: Tunceli Örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 40-62.
- Hinchman, L. P., & Hinchman, S. K. (1989). "Deep Ecology" and the Revival of Natural Right. *The Western Political Quarterly*, 42(3), 201-228.
- Jardins, J. R. (2006). *Çevre Etiği Çevre Felsefesine Giriş*. (R. Keleş, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Kardaş, C. (2021). Âşık Dâimi'nin Şiirlerine Ekoeleştirel Bir Yaklaşım. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* (100), 77-96.
- Katz, E. (1991). Ethics and Philosophy of the Environment: A Brief Review of the Major Literature. *Environmental History Review*, 15(2), 79-86.
- Kaya, D. (2004). *Âşık Veysel*. Sivas: Doğan Gazetecilik ve Mat. San. A.Ş.
- Kroeber, K. (1994). *Ecological Literary Criticism Romantic Imagining and the Biology of Mind*. New York: Columbia University Press.
- Kutsi, T. (1992). *Âşık Veysel'in Dünyası* (Cilt 2). İstanbul: Bako Kültür Yayını.
- Love, G. A. (1996). Revaluating Nature, Toward an Ecological Criticism. H. F. Cheryl Glotfelty (Dü.) içinde, *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (s. 225-240). Athens and London: University of Georgia Press.
- Mazel, D. (2001). *A Century of Early Ecocriticism*. (D. Mazel, Dü.) Athens and London: The Univeristy of Georgia Press.
- Mpherson, M. (2007). Ekolojizm. A. Cevizci (Dü.) içinde, *Felsefe Ansiklopedisi* 5 (s. 227-236). Ankara: Ebabil Yayınları.
- Naess, A. (1973). The Shallow and the Deep, Long-Range Ecology Movement. A Summary. *Inquiry An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, 16(1-4), 95-100.
- Naess, A. (1989). *Ecology, community and lifestyle: Outline of an Ecosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Naess, A. (1990). Man Apart and Deep Ecology: A Reply to Reed. *Environmental Ethics*, 12(2), 185-192.
- Naess, A. (2005). The Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects. OpenAirPhilosophy. https://openairphilosophy.org/wp-content/uploads/2019/02/OAP_Naess_Deep_Ecology_Movement.pdf adresinden alındı
- Oppermann, S. (Dü.). (2012). *Ekoeleştiri Çevre ve Edebiyat*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Özdağ, U. (2014). *Çevreci Eleştiriye Giriş*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Pepper, D. (1993). *ECO-SOCIALISM From deep ecology to social justice*. London: Routledge.
- Şatıroğlu, A. V. (1970). *Dostlar Beni Hatırlasın -Bütün Şiirleri-*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sessions, R. (1991). Deep Ecology versus Ecofeminism: Healthy Differences or Incompatible Philosophies? *Hypatia Ecological Feminism*, 6(1), 90-107.
- Şimşek, E. (2016). Âşık Veysel'in Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri Üzerine. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 9, 117-126.
- Tikdemir, H. (2023). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Dinî Tasavvufî Bir Unsur Olarak Toprak. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 349-362. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1348092>
- Turan, T. (2019). *Derin Ekoloji Bağlamında Ahmet Kutsi Tecer'in Şiiri ve Mekân Olarak Yayla*. M. Cin, & N. Kuruca (Dü.) içinde (s. 188-202). Giresun: Giresun Üniversitesi Yayınları.
- Uludağ, S. (2005). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Ünser, H. İ. (2022). Derin Ekoloji Akımının Türk Edebiyatına Etkileri. *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, 7(2), 121-147.
- Yalçın, O. (2020). Türk Kültürü Sözlü Şiir Geleneğinde Ekolojik Boyut: Derin Ekoloji Yaklaşımı Bağlamında Eko-Eleştirel Çözümleme. *Folklor/Edebiyat*, 26(103), 463-482.
- Yiğitoğlu, M., & Sezer, M. A. (2019). Âşık Veysel'in Şiirlerine Ekoeleştiri Bağlamında Bir Yaklaşım. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 568-579.

Structured Abstract

Ecocriticism seeks to communicate and examine the human-nature relationship through literature, whereas deep ecology contributes to this field by promoting an eco-centric rather than an anthropocentric eco-consciousness. This study aims to provide a practical example of a deep ecological perspective in literary works. In this respect, the poems of Âşık Veysel, one of the most significant personalities in Turkish folk literature, are viewed through the lens of deep ecology. Long before the advent of deep ecology, Veysel's poetry, which frequently centered on the relationship between human and nature, sought a more holistic perspective on the world. Therefore, this research also aims to recall, much like lines in his poetry, that the eco-centric ecological consciousness at the heart of deep ecology already resides within each human being and that humans can reform their relationship with nature by turning inward.

The present study employed qualitative research methods, such as hermeneutic phenomenology and field research. Firstly, Âşık Veysel's poetry was examined in detail. A careful look at the sources indicated that while some of his poems clearly express his enthusiasm for nature by admiringly depicting mountains, rivers, and flowers, many go beyond this. In other words, he takes a more in-depth look at nature and raises awareness by prompting readers to reflect on their own relationship with nature. Following this, field studies have been explored in depth within the deep ecology movement. During the research, the most relevant academic studies suggested that deep ecology contributes to ecocriticism by revealing propositions and principles. In this study phase, we carefully selected the poems of Âşık Veysel that lent themselves to deep ecology analysis and interpreted them accordingly.

The results show that Veysel produced works that could have inspired the deep ecology movement long before it existed. By presenting a practical example of deep ecology in his poems, the limitations of anthropocentric ecological consciousness are revealed, and the study contributes to the development of eco-centric ecological consciousness. Thus, Âşık Veysel's ecological position and the perspective of deep ecology have been found to have many parallels. The most important of these is the poet's respect for the natural balance, accepting all living things in nature as they are and not separating humans from nature, as is the case in the deep ecology approach, which takes a holistic view of the world and argues that all living things are equal in value. Moreover, the blind minstrel's sincere communication with nature in his poems reveals that he ascribes deeper meanings to nature by freeing himself from the superficial meanings attributed to it. Nature is reshaped in the determined poems of the poet. Moreover, it appears that Âşık Veysel has an individual ecological stance that identifies with nature, similar to the one held by Arne Naess, who is considered one of the fathers of deep ecology. Veysel undoubtedly benefited from mysticism and Alevism's teachings, much as Naess's inspiration for the deep ecology movement came from Buddhist thought. Mysticism and Alevism embrace all living beings because of the Creator, attribute sacredness to them, and place this responsibility on human beings. To summarize, Âşık Veysel's poetry has an elevated perspective on nature that goes beyond a simple portrayal of it.

It seems complicated to identify the limitations of this study, as qualitative research in the social sciences can have situational constraints in terms of its dynamic nature. Nevertheless, it can be said that Âşık Veysel, as a blind minstrel, is magnanimous enough to present the reader with the nature he cannot see, as well as the relationship between human and nature, from within. There are many valuable studies on how Veysel uses nature in his poems; however, it is still significant to identify the missing points about the way he handles nature and his perspective on nature in his poems. By considering Âşık Veysel's poems about nature within the framework of deep ecology, it is possible to fill in these gaps, and as a result, the reader may acquire an understanding of the more profound meaning of nature as well as a new perspective on it. In this way, the reader also gains a view of nature through the eyes and soul of the blind poet. Aside from that, these studies are also important for understanding the way nature is considered in Turkish folk literature.

The significance of this study lies in its examination of the deep ecological perspective in Turkish folk literature from the vantage point of Âşık Veysel. One of the novel aspects of the research is using the deep ecology lens to examine the parallels that arose by identifying the ecological viewpoint that the poet had in his works prior to the emergence of the deep ecology movement. Furthermore, this study is also remarkable in that it offers potential avenues for more research in the relevant field.